

Kate Mosse

Het verloren labirint

Drie geheimen. Twee vrouwen.

Een heilige graal.

Roman

Eerste druk 2005
Achtentwintigste druk 2016

ISBN 978-90-225-7660-1
ISBN 978-90-475-1944-7 (e-book)
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Labyrinth*
Oorspronkelijke uitgever: Orion Books, Londen
Vertaling: Jan Smit
Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio
Omslagbeeld: © Stephen Mulcahey /Trevillion Images
Zetwerk: ZetSpiegel, Best

© 2005 Mosse Associates Ltd.
Nederlandstalige uitgave © 2005 Meulenhoff Boekery bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor mijn vader, Richard Mosse, een integer man
– een chavalier van deze tijd*

*Voor Greg, als altijd, voor alles
– vroeger, nu, en wat nog komen gaat*

Woord vooraf

Historische achtergrond

In maart 1208 predikte paus Innocentius III een kruistocht tegen een sekte van christenen in de Languedoc, die tegenwoordig bekendstaat als de Katharen. Zelf noemden ze zich *Bons Chrètiens*; Bernardus van Clairvaux sprak over Albigenzen en in de registers van de Inquisitie worden ze aangeduid als ‘kettters’. Paus Innocentius wilde de Katharen uit de Midi verdrijven en het religieuze gezag van de katholieke Kerk herstellen. De noordelijke Franse edelen die zich bij deze kruistocht aansloten zagen een kans om gebied, rijkdom en handelsvoordelen te verwerven door de koppige, onafhankelijke zuidelijke adel te onderwerpen.

Hoewel het principe van de kruistochten een belangrijk element van het middeleeuwse christelijke leven was sinds het einde van de elfde eeuw – en kruisvaarders zich tijdens de Vierde Kruistocht bij het beleg van Zara in 1204 al tegen medechristenen hadden gekeerd – was dit de eerste keer dat er een heilige oorlog werd uitgeroepen tegen christenen op Europese bodem. De vervolging van de Katharen leidde rechtstreeks tot de vestiging van de Inquisitie in 1233, onder auspiciën van de dominicanen of predikheren.

Wat de religieuze motivatie van de katholieke Kerk en sommige wereldlijke leiders van de kruistocht, zoals Simon de Montfort, ook mag zijn geweest, de Albigenzenkruistocht was uiteindelijk een bezettingsoorlog en vormde een keerpunt in de geschiedenis van het huidige Frankrijk. Het betekende het einde van de zuidelijke onafhankelijkheid en de vernietiging van talloze tradities, idealen en gebruiken van dit gebied.

Evenals de term ‘Katharen’ was het woord ‘kruistocht’ in de middeleeuwse documenten onbekend. Het kruisleger werd aangeduid als ‘de strijdmacht’ (of *l’Ost*, in het Oc). Maar omdat beide begrippen tegenwoordig algemeen bekend zijn, heb ik ze soms geleend, ter wille van de duidelijkheid.

Taalkundige achtergrond

In de Middeleeuwen was de *langue d'Oc*, waarnaar het gebied van de Languedoc is genoemd, de taal van de Midi, vanaf de Provence tot aan Aquitaine. Het was ook de taal van het christelijke Jeruzalem en de streken die na 1099 door de kruisvaarders werden bezet. Bovendien werd het hier en daar gesproken in het noorden van Spanje en Italië. Het is nauw verwant aan het Provençaals en het Catalaans.

In de dertiende eeuw was de *langue d'oïl* – de voorloper van het moderne Frans – de taal van het noorden van het huidige Frankrijk.

In de loop van de invasies van het zuiden door het noorden, die in 1209 begonnen, legden de Franse edelen hun taal op aan het gebied dat ze oververden. Vanaf het midden van de twintigste eeuw heeft er een herleving van de Occitaanse taal plaatsgevonden, onder leiding van schrijvers, dichters en historici zoals René Nelli, Jean Duvernoy, Déodat Roché, Michel Roquebert, Anne Brenon, Claude Marti en anderen. Toen ik dit boek schreef bestond er al een tweetalige Oc/Franse school in La Cité, in het hart van de middeleeuwse citadel van Carcassonne. De Occitaanse spelling van plaatsen en streeknamen staat naast de Franse spelling op de bewegwijzering.

Om onderscheid te maken tussen de bewoners van de Pays d'Oc en de Franse bezetters heb ik in dit boek zowel Occitaans als Frans gebruikt, waar van toepassing. Daarom komen sommige namen en plaatsen zowel in het Frans als in het Oc voor, zoals Carcassonne en Carcassona, Toulouse en Toulousa, Béziers en Besièrs.

Gezegden en fragmenten van poëzie zijn ontleend aan *Proverbes & Dictons de la langue d'Oc*, verzameld door Abbé Pierre Trinquier en aan *33 Chants Populaires du Languedoc*.

Onvermijdelijk bestaan er verschillen tussen de middeleeuwse Occitaanse spelling en het huidige gebruik. Ter wille van de consequentie heb ik me voornamelijk gebaseerd op *La Planqueta* van André Lagarde, een Occitaans-Frans woordenboek, als richtlijn. Achter in het boek is een korte verklarende woordenlijst opgenomen.

Inhoud

Proloog	13
De Cité op de heuvel	33
De Bewaarders van de Boeken	187
De terugkeer naar de bergen	401
Epiloog	520

En gij zult de waarheid verstaan, en de waarheid zal u vrijmaken.

– Evangelie van Johannes, 8:32

L'histoire est un roman qui a été, le roman est une histoire qui aurait pu être.

De geschiedenis is een roman die is gebeurd, een roman is een geschiedenis die zo had kunnen gebeuren.

– E. & J. de Goncourt

Tèn pèrdu, jhamâi sè rëcôbro.

Verloren tijd kan nooit meer worden ingehaald.

– Middeleeuws Occitaans gezegde

Proloog

I

Pic de Soularac Sabarthèsbergen Zuidwest-Frankrijk

MAANDAG, 4 JULI 2005

Een dun straaltje bloed druppelt langs de bleke onderkant van haar arm, als een rode naad in haar witte mouw.

Eerst denkt Alice nog dat ze door een vlieg gestoken is. Insecten zijn een beroepsrisico bij deze opgravingen en om de een of andere reden heb je hoger tegen de helling, waar zij nu werkt, meer last van vliegen dan bij de centrale vindplaats lager in het dal. Maar dan spat er een bloeddruppel op haar blote been, als een mini-explosie van vuurwerk op Guy Fawkes Night.

Nu kijkt ze wat beter en ziet dat de snee aan de binnenkant van haar elleboog weer is opengegaan. Het is een diepe wond, die maar niet wil genezen. Zuchtend drukt ze het verband wat steviger tegen haar huid. En omdat er toch niemand in de buurt is die het kan zien, likt ze de rode veeg van haar pols.

Plukjes opstandig haar, met de kleur van goudbruine basterdsuiker, springen onder haar pet vandaan. Ze strijkt ze achter haar oren en veegt haar voorhoofd af met haar zakdoek voordat ze haar paardenstaart weer strak in haar nek bindt.

Nu haar concentratie weg is, richt Alice zich op en strekt haar slanke benen, die al redelijk bruin zijn. In haar afgeknipte denim shorts, een strak wit mouwloos T-shirt en een pet lijkt ze nog maar een tiener. Vroeger vond ze dat vervelend. Nu ze wat ouder wordt beseft ze de voordelen om er wat jonger uit te zien. Haar enige opsmuk zijn twee mooie zilveren oorbellen, in de vorm van sterretjes, die glinsteren als glitters.

Alice schroeft de dop van haar waterfles. Het is warm, maar ze heeft zoveel dorst dat ze de fles met grote slokken leegdrinkt. Beneden haar hangt de hitte zinderend boven het asfalt van de weg, die vol kuilen zit. De hemel boven haar is eindeloos blauw. De krekels, verborgen in de schaduw van het droge gras, vormen een ononderbroken koor.

Het is haar eerste keer in de Pyreneeën, hoewel ze zich er al echt thuisvoelt. Volgens de verhalen zijn de grillige toppen van de Sabarthèsbergen 's winters

bedekt met sneeuw. In het voorjaar steken tere roze, paarse en witte bloemen hun kopjes op vanuit hun schuilplaatsen tussen de grote rotsvelden. Vroeg in de zomer zijn de weiden stralend groen, met gele boterbloemen. Maar nu heeft de zon het land meedogenloos onderworpen en is al het groen tot bruin verkleurd. Het is een prachtig gebied, vindt Alice, maar ook heel onherbergzaam – een plek van geheimen, die al te veel heeft meegemaakt en te veel verdoezeld om vrede te kunnen hebben met zichzelf.

In het basiskamp tegen de lagere hellingen ziet Alice haar collega's onder de grote open tent staan. Ze kan nog net Shelagh onderscheiden, in haar karakteristieke zwarte kleren. Vreemd dat ze gestopt zijn. Het is te vroeg op de dag om nu al pauze te houden. Maar het hele team is een beetje gedemoraliseerd.

Het is vermoeiend en eentonig werk – graven en schrapen, beschrijven en registreren. En tot nu toe hebben ze maar weinig interessants ontdekt om al die inspanningen te rechtvaardigen. Ze hebben wat fragmenten gevonden van vroeg-middeleeuwse potten en pannen, een paar pijlpunten uit het einde van de twaalfde of het begin van de dertiende eeuw, maar zeker geen bewijzen voor het bestaan van de paleolithische nederzetting die het doel is van deze expeditie.

Alice komt in de verleiding om af te dalen naar haar vrienden en collega's om haar verband te laten verschonen. De wond in haar arm steekt gemeen. Bovendien heeft ze kramp in haar schouders en pijn in haar kuiten van het hurken. Maar als ze er nu mee stopt, is de dag eigenlijk verloren.

Hopelijk heeft ze eindelijk wat geluk. Eerder die ochtend heeft ze iets zien glinsteren onder een groot rotsblok dat keurig vlak tegen de helling ligt, bijna alsof het er door een reuzenhand is neergelegd. Hoewel ze het voorwerp niet goed kan zien en zelfs niet weet hoe groot het is, is ze de hele ochtend bezig geweest met graven en kan het niet lang meer duren voordat ze het te pakken heeft.

Ze weet dat ze hulp zou moeten halen of in elk geval Shelagh, haar beste vriendin en een van de leiders van deze opgraving, zou moeten waarschuwen. Alice is geen getrainde archeologe, maar een vrijwilligster die een deel van haar zomervakantie graag iets nuttigs wilde doen. Maar het is haar laatste volledige dag en ze wil zich bewijzen. Als ze nu teruggaat naar het basiskamp met de mededeling dat ze iets gevonden heeft, zal iedereen zich ermee bemoeien en is het haar ontdekking niet meer.

In de dagen en weken die volgen zal Alice nog vaak terugdenken aan dit moment. Het licht van de zon, het stof en de metaalachtige smaak van haar eigen bloed in haar mond – ze zal het niet vergeten. En steeds opnieuw zal ze zich afvragen hoe anders de dingen gelopen zouden zijn als ze had beslo-

ten om naar het kamp af te dalen, volgens de voorschriften, in plaats van op eigen houtje verder te zoeken.

Ze drinkt de fles leeg en gooit hem in haar rugzak. Ze werkt nog een uurtje door. De zon klimt hoger aan de hemel en de temperatuur loopt nog verder op. De enige geluiden zijn het krassen van metaal over de rots, het zoe-men van de insecten en zo nu en dan het gebrom van lichte vliegtuigen in de verte. Alice voelt zweetdruppeltjes op haar bovenlip en tussen haar borsten, maar ze houdt vol, tot de spleet onder het rotsblok eindelijk groot genoeg is om haar hand erin te steken.

Alice knielt op de grond en leunt met haar wang en schouder tegen het rotsblok om steun te vinden. Dan, met een bonzend hart van opwinding, duwt ze haar vingers diep in de donkere, blinde aarde. Op hetzelfde moment weet ze dat haar instinct klopt en dat ze iets waardevols heeft ontdekt. Het voelt glad aan: geen steen, maar metaal. Ze pakt het stevig beet en vermaant zichzelf dat ze niet te veel moet verwachten. Heel, heel langzaam haalt ze het voorwerp naar boven, in het licht. De aarde lijkt te trillen, onwillig om zijn schatten prijs te geven.

De zware, doordringende lucht van de vochtige grond dringt in haar neus en keel, maar Alice merkt het nauwelijks. Ze is al verloren in het verleden, in de ban van het stukje historie dat ze in haar handpalm houdt. Het is een zware, ronde gesp, zwart en groen uitgeslagen na al die eeuwen in de natte aarde. Alice wrijft er met haar vingers overheen en glimlacht als de details van het zilver en koper zichtbaar worden onder het vuil. Op het eerste gezicht lijkt het een middeleeuws gebruiksvoorwerp, een gesp van een mantel of een cape. Ze heeft zoiets weleens eerder gezien.

Ze kent het gevaar van overhaaste conclusies en de verleiding om je te laten meeslepen door een eerste indruk, maar onwillekeurig stelt ze zich de eigenaar voor, al zo lang dood, die hier misschien ooit heeft rondgelopen – een vreemde, wiens verhaal ze nog moet leren kennen.

Het contact is zo sterk en Alice is zo verdiept in haar vondst dat ze niet merkt dat het rotsblok begint te schuiven. Opeens, als gewaarschuwd door een zesde zintuig, kijkt ze op. Heel even lijkt de wereld stil te staan, buiten ruimte en tijd. Gefascineerd staart ze naar de grote steen, die begint te kantelen en dan sierlijk naar haar toe rolt.

Op het allerlaatste moment breekt het zonlicht in duizend scherven en is de betovering verbroken. Alice duikt opzij, half glijdend, half tuimelend, nog net op tijd om niet te worden verpletterd. Het rotsblok slaat met een klap tegen de helling, in een wolk van lichtbruin stof, en rolt nog even verder in slowmotion totdat het verderop tot stilstand komt.

Alice grijpt zich wanhopig aan het struikgewas vast om zelf niet weg te

glijden. Heel even ligt ze languit in het zand, duizelig en verward. Een koude rilling glijdt over haar rug als het tot haar doordringt hoe weinig het had gescheeld of ze zou door de zware steen zijn vermorzeld. *Dat was op het nippertje.* Ze haalt nog eens diep adem en wacht tot de wereld niet meer zo om haar heen draait.

Langzaam neemt het bonzen in haar hoofd wat af en verdwijnt haar miselijkheid. Alles lijkt weer normaal. Alice gaat rechtop zitten en neemt de schade op. Haar knieën zijn geschaafd en bloederig en ze heeft pijn in haar pols, waarop ze nogal ongelukkig is terechtgekomen. Maar verder is ze er met wat schrammen en blauwe plekken vanaf gekomen. *Niets gebroken.* En ze heeft nog steeds de gesp beschermend in haar hand geklemd.

Alice staat op, slaat het stof van haar kleren en schaamt zich dood. Hoe heeft ze zo'n beginnersfout kunnen maken door het rotsblok niet stevig te verankeren? Ze kijkt omlaag naar het basiskamp beneden. Tot haar verbazing en opluchting schijnt niemand in het kamp iets te hebben gezien of gehoord. Ze steekt een hand op en wil net iets roepen om de aandacht van haar collega's te trekken als ze een spleet in de helling ontdekt, op de plaats waar het rotsblok heeft gelegen – als een deuropening die in de steen is uitgehakt.

Volgens de verhalen wemelt het in deze bergen van de geheime grotten en gangen. Echt verbaasd is Alice dus niet. Maar toch heeft ze het gevoel dat ze al van tevoren wist dat er een opening moest zijn, hoewel daar aan de buitenkant niets van te zien was. *Ze wist* het. Nou ja, ze had een vermoeden, verbeterd ze zichzelf.

Alice aarzelt. Ze weet dat ze iemand moet vragen om met haar mee te gaan. Het is heel dom en misschien zelfs gevaarlijk om in haar eentje aan zo'n expeditie te beginnen zonder hulp. Er kan van alles misgaan. Eigenlijk hoort ze hier helemaal niet te zijn. Shelagh weet het niet. En die opening oefent een magnetische aantrekkingskracht op haar uit, heel persoonlijk. Het is háár ontdekking.

Ach, het heeft geen zin om de anderen te storen en valse hoop te geven. Als hier echt iets te onderzoeken valt, kan ze dat straks wel melden. Eerst wil ze zelf een kijkje nemen, zonder iets te doen.

Een paar minuten maar.

Ze klimt weer terug. Bij de ingang van de grot heeft het rotsblok een diepe holte in de grond gemaakt. De vochtige aarde krioelt van de wormen en torren, die opeens aan het licht en de hitte zijn blootgesteld. Alices pet ligt nog op de grond, met haar troffel, die ze heeft laten vallen.

Alice tuurt in het donker. De opening is niet meer dan anderhalve meter hoog en ongeveer een meter breed. De randen zijn ruw en grillig. Het lijkt eerder een natuurlijke dan een kunstmatige toegang, maar als ze met haar

vingers over de steen glijdt voelt ze merkwaardig gladde plekken waar het rotsblok heeft gelegen.

Langzaam wennen haar ogen aan het donker. De fluwelen duisternis maakt plaats voor houtskoolgrijs en ze kan nu een lange, smalle tunnel onderscheiden. Haar nekhaartjes komen overeind, als een waarschuwing dat er zich in het duister iets verborgen zou kunnen houden dat ze beter niet kan verstoren. Maar dat is kinderlijk bijgeloof, vermaant ze zichzelf. Alice gelooft niet in geesten of voorgevoelens.

Met de gesp als een talisman in haar hand geklemd haalt ze diep adem en doet een stap naar binnen, de tunnel in. De opgesloten, onderaardse lucht van eeuwen slaat haar tegemoet en dringt in haar mond, keel en longen – koel en vochtig, niet de droge, giftige gassen van een afgesloten grot waarvoor de anderen haar hebben gewaarschuwd. Er moet dus nog een andere opening naar buiten zijn. Voor alle zekerheid zoekt ze toch in de zakken van haar shorts naar haar aansteker. Ze knipt hem aan en houdt hem omhoog in het donker om te controleren of er voldoende zuurstof is. Het vlammetje flakkert in de bries, maar blijft wel branden.

Met een nerveus, schuldig gevoel wikkelt Alice de gesp in een zakdoek, bergt hem in haar zak en loopt voorzichtig verder. Het zwakke schijnsel van het vlammetje verlicht het pad voor haar voeten en werpt schaduwen tegen de ruwe grijze wanden.

Als ze wat verder komt lijkt de koude lucht als een kat langs haar blote armen en benen te strijken. De tunnel loopt omlaag. Alice voelt de grond onder haar voeten afdalen. De ruwe bodem is met fijn gruis bedekt en haar voetstappen knerpen luid door de kleine, stille ruimte. Het daglicht achter haar wordt steeds zwakker, hoe verder ze door de tunnel afdalt.

Opeens bedenkt ze zich en blijft staan. Ze wil hier helemaal niet zijn. Maar toch is er iets onontkooibaars, iets wat haar steeds dieper naar het binnenste van de berg lijkt te lokken.

Na nog tien meter komt er een einde aan de tunnel en staat ze onverwachts op de drempel van een reusachtige spelonk, een natuurlijk stenen platform. Een paar brede, ondiepe treden recht voor haar uit leiden naar een centrale ruimte waar de bodem glad is afgevlakt. De grot is ongeveer tien meter lang en vijf meter breed en duidelijk door mensenhanden bewerkt. De lage, gewelfde zoldering doet aan het dak van een crypte denken.

Alice kijkt om zich heen. Ze houdt het flakkerende vlammetje wat hoger en is zich bewust van een merkwaardig, tintelend gevoel dat ze niet kan thuisbrengen. Op het moment dat ze de treden wil afdalen ontdekt ze een inscriptie in de bovenste steen. Ze bukt zich om te kunnen lezen wat er geschreven staat. Alleen de eerste drie woorden en de laatste letter – een N, of

misschien een H – zijn te ontcijferen. De andere zijn te ernstig verweerd of afgesleten. Alice wrijft met haar vingers het stof weg en zegt de letters hardop. De echo van haar stem klinkt vijandig en dreigend in de stilte.

'P-A-S A P-A-S... Pas a pas.'

Stap voor stap? Waar slaat dat op? Een vage herinnering dringt tot haar bewustzijn door, als een flard van een lang vergeten lied. Maar meteen is het weer verdwenen.

'Pas a pas,' fluistert ze, wat zachter nu, maar het zegt haar nog altijd niets. Een gebed? Een waarschuwing? Zonder te weten wat er achteraan komt blijft het een raadsel.

Een beetje zenuwachtig richt ze zich op en daalt de treden af, één voor één. Nieuwsgierigheid en een angstig voor gevoel strijden om de overhand en ze heeft kippenvel op haar onderarmen, van de kou of van de zenuwen, dat weet ze zelf niet eens.

Alice houdt het vlammetje hoog boven haar hoofd en probeert niet te struikelen of iets te verstoren. Beneden gekomen blijft ze staan. Dan haalt ze diep adem en doet nog een stap, de diepe duisternis in. Vaag kan ze de achterwand van de spelonk onderscheiden.

Het is moeilijk te zeggen vanaf deze afstand – misschien is het een speling van het licht of een schaduw van het vlammetje – maar het lijkt of er in de rots een groot, cirkelvormig patroon van lijnen en halve cirkels is getekend of gekerfd. Op de bodem ervoor staat een stenen tafel, ruim een meter hoog, als een altaar.

Alice houdt haar ogen op het symbool op de achterwand gericht, als een baken. Voorzichtig loopt ze verder. Het patroon wordt duidelijker. Het lijkt een soort labyrint, hoewel haar geheugen haar zegt dat er iets vreemds mee is. Het is geen echt labyrint. De lijnen lopen niet naar het middelpunt toe, zoals je zou verwachten. De tekening klopt niet, Alice weet het zeker, hoewel ze niet kan uitleggen waarom.

Ze tuurt nog steeds naar het labyrint als ze weer een paar stappen doet. Haar voet raakt iets hards op de grond. Ze hoort een zacht, hol geluid, gevolgd door een geritsel, alsof er iets wegrolt.

Alice kijkt omlaag.

Opeens staat ze te trillen op haar benen. Het bleke vlammetje in haar hand begint nog heviger te flakkeren. Haar adem stukt. Ze staat aan de rand van een ondiep graf, een lichte holte in de grond, meer niet. In het graf liggen twee menselijke skeletten, waarvan de botten door de tijd zijn schoongepikt. De blinde oogkassen van een van de schedels staren haar aan. Het andere doodshoofd, dat ze met haar voet heeft weggeschopt, ligt van haar af gekeerd, alsof het haar niet wil aankijken.

De lichamen zijn naast elkaar gelegd, tegenover het altaar, als het reliëf van een graftombe, volkomen symmetrisch en strak uitgelijnd. Maar het graf heeft niets vredigs. Integendeel. De jukbeenderen van een van de schedels zijn verbrijzeld en naar binnen geknakt, als een masker van papier-maché. Enkele ribben van het andere skelet zijn gebroken en steken vreemd naar buiten, als de broze takken van een dode boom.

Ze kunnen je niets meer doen. Vastbesloten zich niet te laten meeslepen door haar angst dwingt Alice zichzelf op haar hurken te gaan zitten, heel voorzichtig, om niets te verstoren. Haar blik glijdt over het graf. Tussen de lichamen ziet ze een dolk, het lemmet dof van ouderdom, en wat lapjes stof. Daarnaast ligt een leren zak met een trekkoordje, groot genoeg om er een kistje of een boek in op te bergen. Alice fronst. Ze weet zeker dat ze zoiets al eerder heeft gezien, maar ze kan het zo snel niet plaatsen.

Het ronde, witte voorwerp tussen de knokige vingers van het kleinere skelet is zo klein dat Alice het bijna over het hoofd ziet. Zonder zich af te vragen of dat wel verstandig is pakt ze haastig haar pincet uit haar zak. Ze buigt zich naar voren, trekt het voorwerp voorzichtig tussen de vingers vandaan, houdt het bij het vlammetje en blaast zachtjes het stof weg om het beter te kunnen bekijken.

Het is een kleine stenen ring, simpel en onopvallend, met een rond, glad oppervlak. Ook die ring komt haar merkwaardig bekend voor. Alice kijkt wat scherper. Aan de binnenkant is een motief gekrast. Eerst denkt ze nog dat het een soort zegel is. Dan, met een schok, ziet ze het. Haar blik gaat omhoog naar de lijnen op de achterwand van de ruimte, en dan weer terug naar de ring.

De motieven zijn identiek.

Alice is niet godsdienstig. Ze gelooft niet in hemel of hel, in God of de duivel, of in de wezens die in deze bergen zouden rondspoken. Maar voor het eerst in haar leven heeft ze het beklemmende gevoel dat ze in het gezelschap is van iets bovennatuurlijks, iets onverklaarbaars, dat haar ervaring en begrip te boven gaat. De sfeer van boosaardigheid is zo sterk dat er een koude rilling door haar heen slaat, van haar kruin tot aan haar tenen.

Ze durft niet verder. Opeens is ze zich bewust van de kilte in de grot. De angst knijpt haar keel dicht en bevriest de adem in haar longen. Moeizaam krabbelt ze overeind. Ze had hier nooit mogen komen, op deze oude plek. Nu wil ze nog maar één ding: zo snel mogelijk hier vandaan, wég van deze sporen van gewelddadigheid, wég van die stank van de dood. Terug naar het veilige zonlicht, buiten.

Maar het is al te laat.

Boven of achter haar – dat kan ze niet bepalen – klinken voetstappen.

Het geluid kaatst door de gesloten ruimte, galmend tegen de rots. Er nadert iemand.

Alice draait zich geschrokken om en laat de aansteker vallen. Opeens is het pikkedonker in de grot. Ze probeert weg te rennen, maar kan in het donker de uitweg niet meer vinden. Ze struikelt en haar voeten glijden weg.

Alice valt. De ring vliegt uit haar hand en komt terecht op de stapel beenderen, waar hij thuishoort.